

Wyrok z dnia 24 marca 1998 r.

II UKN 531/97

O uznaniu za pracę górniczą zatrudnienia pracowników przedsiębiorstw montażowych, skierowanych do pracy w kopalni węgla brunatnego decyduje to, czy wykonują oni pracę na stanowiskach, na których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą (art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154).

Przewodniczący SSN: Zbigniew Myszką, Sędziowie SN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 marca 1998 r. sprawy z wniosku Ryszarda J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T.G. o prawo do emerytury górniczej, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 18 marca 1997 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temuż Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z 21 listopada 1996 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił odwołanie Ryszarda J. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w T.G. z 18 marca 1996 r. odmawiającej przyznania górniczej emerytury z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154).

Sąd uznał, że organ rentowy prawidłowo zaliczył wnioskodawcy na prawo do górniczej emerytury jego pracę w rozmiarze 5 lat 3 miesięcy i 10 dni w Przedsię-

biorstwie Montażu Urządzeń Elektrycznych P.W w okresach: 21 marzec 1972 - 31 maj 1974 r., 1 kwiecień 1974 r. - 31 lipiec 1975 r. i 1 sierpień 1975 r. - 30 czerwiec 1977 r. Natomiast odnośnie okresów pracy w tym Przedsiębiorstwie przy robotach wykonywanych na odkrywce Kopalni Węgla Brunatnego "T." na stanowisku elektromontera i na odkrywce Kopalni Węgla Brunatnego "B." na stanowisku brygadzysty - montera stwierdził, że zakład pracy jest objęty dyspozycją art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o z.e.g., a zatem praca wnioskodawcy nie jest objęta dyspozycją ani art. 8 ust. 1 pkt 4 ani art. 5 ust. 1 pkt 5 tejże ustawy. Z art. 5 ust. 1 pkt 3 bowiem wynika jednoznacznie, że za pracę górniczą w przedsiębiorstwach montażowych uważa się pracę wykonywaną pod ziemią, a nie na odkrywce, przy czym uznaje się tylko te miesiące pracy, w których co najmniej połowę dniówek roboczych pracownik przepracował pod ziemią. Natomiast w art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g. nie wymieniono przedsiębiorstw montażowych, lecz tylko przedsiębiorstwa i inne podmioty wykonujące roboty górnicze dla kopalń. Przedsiębiorstwo, w którym wnioskodawca był zatrudniony, nie wykonywało robót górniczych ale montażowe i konserwacyjne. Skoro więc przedsiębiorstwa montażowe nie są objęte dyspozycją art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g., ich pracowników nie dotyczy załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustaleniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r. Nr 2, poz. 8). Ponadto w powołanym pkt. 32 tego załącznika nie ma wymienionego stanowiska elektromontera, a tylko elektryka. Sąd uznał zatem, że wnioskodawca nie spełnił wymagań z art. 9 ust. 1 ustawy o z.e.g.

W apelacji wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego przez przyjęcie, że praca na stanowisku elektromontera i brygadzysty elektromontera w Przedsiębiorstwie Montażu Urządzeń Elektrycznych PW w K. nie jest pracą górniczą w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g. oraz nie stanowi pracy górniczej określonej w pkt 32 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. Podniósł ponadto, że nie należy posługiwać się nazwą przedsiębiorstwa, lecz rodzajem robót wykonywanych dla kopalń, służących bezpośredniemu wydobywaniu kopalin.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 18 marca 1997 r. oddalił apelację,

uznając, że Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej wykładni art. 5 ust. 1 pkt 2-4 i 5 ustawy o z.e.g., w związku z czym nie naruszył art. 9 ust. 1 tejże ustawy. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd, że w art. 5 ust. 1 zostały osobno wymienione w pkt 1, 2 i 3 podmioty, w których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą. W pkt 1 wymieniono kopalnie, zarówno głębinowe jak i odkrywkowe, w pkt 2 przedsiębiorstwa budowy kopalń oraz przedsiębiorstwa i inne podmioty wykonujące dla tych kopalń roboty górnicze lub przy budowie szybów, zaś w pkt 3 przedsiębiorstwa montażowe, przedsiębiorstwa maszyn górniczych, zakłady naprawcze i inne podmioty wykonujące dla kopalń określonych w pkt 1 podziemne roboty budowlano-montażowe, roboty przy naprawie maszyn i wdrażaniu nowych urządzeń. Tylko w pkt 3 występuje wymaganie, że za pracę górniczą uznaje się pracownikom tych przedsiębiorstw te miesiące zatrudnienia, w których co najmniej połowę dniówek roboczych przepracowali pod ziemią; a zatem "już podmiotowo" przedsiębiorstwa montażowe zostały wyłączone z dyspozycji art. 5 ust. 1 pkt 4 i 5. Wyłączenie to powtórzono w art. 5 ust. 1 pkt 4 i 5 przez wymienienie tylko "przedsiębiorstw i innych podmiotów wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego", co stanowi oczywiste, dosłowne nawiązanie do ust. 1 pkt 2, a nie pkt 3. Bezsporne jest przy tym, że pierwsza część dyspozycji pkt 4 i 5 dotyczy zatrudnienia w kopalniach siarki i węgla brunatnego, a zatem określa pracodawcę, niezależnie od rodzaju wykonywanych prac. Skoro zatem przedsiębiorstwa wymienione w art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o z.e.g. zostały wyłączone z dyspozycji pkt 4 i 5 tego przepisu, nie dotyczą ich także przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej. Prawidłowe jest zatem stanowisko, że wnioskodawca nie spełnił wymagania legitymowania się okresem pracy górniczej określonym w art. 9 ust. 1 ustawy o z.e.g.

W kasacji wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a to: 1) art. 5 ust. 1 pkt 4 i art. 5 ust. 5 ustawy o z.e.g. oraz 2) § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej przez przyjęcie, że jego praca nie stanowi pracy górniczej w rozumieniu tych przepisów. Wskazując na powyższe podstawy kasacji wnosił: 1) o zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, że jego praca na odkrywce węgla brunatnego w okresach: 4 listopad

1961 r. - 28 kwiecień 1968 r. i 16 maj 1968 r. - 31 październik 1993 r. na stanowiskach elektromontera i brygadzysty elektromontera w kopalniach węgla brunatnego jest pracą w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 4 i art. 5 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o z.e.g, w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych ustaw i przyznanie uprawnień do emerytury górniczej oraz zasądzenie zwrotu kosztów procesu na jego rzecz, ewentualnie 2) o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania - przy uwzględnieniu kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spór w sprawie sprowadza się do kwestii, czy praca wnioskodawcy zatrudnionego w Przedsiębiorstwie Montażu Urządzeń Elektrycznych Przemysłu Węglowego, ale oddelegowanego do pracy na odkrywce węgla brunatnego "T." i "B." na stanowisku elektromontera i brygadzysty elektromontera, jest pracą górniczą w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g.

Sąd Apelacyjny zaakceptował stanowisko Sądu Wojewódzkiego, że skoro w art. 5 ust. 1 pkt 1 - 3 tejże ustawy zostały osobno wymienione podmioty, w których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą, w tym przedsiębiorstwa montażowe (pkt 3), to tym samym "już podmiotowo" przedsiębiorstwa te zostały wyłączone z dyspozycji art. 5 ust. 1 pkt 4. Świadczy o tym: 1) wymienienie w pkt 4 i 5 tego przepisu tylko "przedsiębiorstw i innych podmiotów wykonujących roboty górnicze dla kopalni siarki i węgla kamiennego" oraz 2) pierwsza część dyspozycji pkt 4 i 5, odnosząca się do zatrudnienia w kopalniach siarki i węgla brunatnego, a więc określające pracodawcę, niezależnie od rodzaju wykonywanych prac. Dlatego w sprawie nie ma zastosowania rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r.

Stanowiska tego nie można zaakceptować. Trafnie podniesiono w uzasadnieniu kasacji, że art. 5 ust. 1 ustawy o z.e.g. w 12-tu punktach wyszczególnia, jakie zatrudnienie uznaje się za pracę górniczą, rozróżniając prace pod ziemią, na odkrywkach i wykonywane w innych sytuacjach i zawodach. Punkt 3 tego przepisu do-

tyczy, między innymi, przedsiębiorstw montażowych, których pracownicy wykonują dla kopalń określonych w pkt 1 prace pod ziemią z zastrzeżeniem, że uznaje się za pracę górniczą tylko te miesiące ich zatrudnienia, w których co najmniej połowę dniówek roboczych przepracowali pod ziemią. Jeżeli zaś chodzi o art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g. to odnosi się on do zatrudnienia wykonywanego na odkrywce i w kopalniach otworowych siarki oraz na odkrywce węgla brunatnego. W części pierwszej tego przepisu wyszczególnione są rodzaje prac, w tym prace przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych. W części końcowej zaś jest mowa o zatrudnieniu także w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego. Przepis ten - na co trafnie zwrócono uwagę w uzasadnieniu kasacji - dotyczy więc wyłącznie robót wykonywanych na odkrywce i w kopalniach otworowych siarki oraz na odkrywce węgla brunatnego; odnosi się zatem do innych sytuacji niż wymienione w pkt 1-3, przy czym nie zawiera on żadnych ograniczeń, gdy chodzi o wymienione w jego końcowej części "przedsiębiorstwa i inne podmioty", a zawiera tylko wymaganie, aby wykonywały one na rzecz kopalni siarki lub węgla brunatnego roboty górnicze. Skoro więc ustawa o z.e.g. nie określa bliżej - w tym zakresie - podmiotów gospodarczych, to uzasadnione jest stanowisko, że o uznaniu za pracę górniczą zatrudnienia pracowników skierowanych przez te podmioty do pracy w takich kopalniach decyduje to, czy wykonywują oni pracę na stanowiskach, na których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą. To, że w art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o z.e.g., wymienione są także przedsiębiorstwa montażowe - gdy chodzi o wykonywanie robót pod ziemią - nie oznacza, że przedsiębiorstwa te nie mogą wykonywać pracy na odkrywce, a ich pracownicy nie mogą wykonywać pracy górniczej. Takie wyłączenie musiałoby znaleźć wyraz w odpowiedniej redakcji przepisu.

Ustawodawca nowelizując w 1994 r. ustawę o z.e.g. uwzględnił w art. 5 ust. 1 pkt 4 także kopalnie węgla brunatnego, a wobec zmian przepisów o działalności gospodarczej dodał wyrazy "i innych podmiotach", oznacza to, że nie miał na myśli zawężenia tego przepisu. W myśl art. 5 ust. 5 ustawy o z.e.g., Minister Pracy i Polityki Socjalnej w porozumieniu z właściwymi ministrami, w drodze rozporządzenia, określa stanowiska pracy w kopalniach i w przedsiębiorstwach wymienionych w ust. 1 pkt 4 tego przepisu, na których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą określoną

w ust. 1 pkt 4. Wykaz stanowisk pracy, na których zatrudnienie na odkrywce w kopalniach węgla brunatnego oraz przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń węgla brunatnego uważa się za pracę górniczą, zawiera załącznik nr 2 do rozporządzenia tegoż Ministra z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia stanowisk pracy górniczej...; gdy chodzi o powołany przez oba Sądy pkt 32 załącznika, to należy podkreślić, iż w odniesieniu do osób w nim wymienionych istnieje wymaganie stałego zatrudnienia przy wykonywaniu wyszczególnionych rodzajów robót.

Stanowisko zajęte przez organ rentowy i oba Sądy mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której pracownik przedsiębiorstwa montażowego wykonujący takie same prace na odkrywce w kopalniach węgla brunatnego jak pracownik tejże kopalni, byłby w gorszej sytuacji - gdy chodzi o ocenę prawa do świadczeń emerytalnych z ustawy o z.e.g. tylko dlatego, że był pracownikiem przedsiębiorstwa montażowego. Sytuacji takiej nie można byłoby zaakceptować. Dlatego decydujące znaczenie ma ocena, czy praca wykonywana na tym stanowisku jest w świetle obowiązujących przepisów pracą górniczą.

W świetle wyżej przytoczonych wywodów wyrok Sądu Apelacyjnego nie może ostać się. Sprawa wymaga ponownego rozpoznania, gdyż brak jest ustaleń, czy praca wnioskodawcy na odkrywce węgla brunatnego była pracą górniczą w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o z.e.g. w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r., a w przypadku pozytywnej oceny - czy wnioskodawca ma wymagany okres zatrudnienia. W tym miejscu Sąd Najwyższy ponadto zaznacza, że prawo wnioskodawcy do górniczej emerytury podlega rozpoznaniu pod kątem spełnienia wymagań z art. 9 ust. 2 ustawy o z.e.g., a nie - jak to przyjął organ rentowy i Sądy obu instancji - art. 9 ust. 1. Wnioskodawca jest urodzony 15 czerwca 1943 r., nie osiągnął więc jeszcze 55 lat. Dlatego w odniesieniu do niego może mieć zastosowanie art. 9 ust. 2 ustawy o z.e.g.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznał, iż kasacja jest uzasadniona, w związku z czym orzekł jak w sentencji wyroku na mocy art. 393¹³ KPC.

=====